EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

MÁSOD RÉSZE

Tereknek hallyátok már indulását,
Az basáknak Egör alá szállását,
Az sok álgyúk miá szernyő romlását,
Ostromokon sok tereknek hullását.

Ez Szent Mihál hónak kilencednapján
Az száguldó Maklárra felszáguldván,
Egri strázsákba kettőt elragadván,
Két tiszttartó gyalog alig szaladván.

Szolgáikban Egről kibocsátának,
Főlovakkal hírökkel hadnagyoknak,
Azok mellett drabantok és katonák
Az kassai hadnagyval kiugrának.

Ezön hónak tizednapján indula,
Az budai herélt basa felszálla,
Maklárnál tizenegy napján gyűlt vala,
Vecsernyekor sok békkel készült vala.

Vala Ali basával ott nagy sok bék:
Nándorfejérvári, szendörői bék,
Memhethán, Arszlán bék és az Halom bék,
Veli bék, szegedi nagy Musztafa bék.

Kamber bék Dervis békkel ott valának,
Budai basához kik hallgatának,
Amhát táborából es bocsátának,
Huszonötezörön elindulának.

No, Egörben készen vannak az hősek,
Csak kevesen kabdosni kiötének,
Pető Gáspár, Zoltai István menének,
Figedi János, Fekete István menének.

Ezök csak kevés lovaggal valának,
Tíz héán százan jó drabantok valának,
Gergöl deákkal lesben állottanak,
Akkor főtörököket hullatának.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

A budai basa megérkezése és az első egri portyák

A szakasz fő témája

Tinódi befejezi a védők hosszas bemutatását, és végre rátér a tényleges hadi eseményekre. Megkezdődik a félelmetes török sereg felvonulása Eger alá: a krónikás beszámol a Budai Pasa és a kíséretében lévő hírhedt bégek megérkezéséről, az első maklári összecsapásokról, valamint az egri tisztek (Pető, Zoltai, Bornemissza) zseniális, lesből végrehajtott első ellencsapásáról.

Mi történik ebben a blokkban?

*** 594–597. sor:** Tinódi ünnepélyes hangon felhívja a hallgatóság figyelmét a fordulópontra: mostantól a török hadsereg megindulásáról, Eger alá vonulásáról, az ágyúk okozta szörnyű pusztításról és a rohamokban elhulló ellenségről lesz szó.

*** 598–601. sor:** Szeptember ("Szent Mihály hava") kilencedikén a török előőrsök felbukkannak a szomszédos Maklár síkságán. A portyázók azonnal rajtatütnek az egri strázsákon (őrségen): két katonát elragadnak, két gyalogos tiszttartónak pedig csak a szerencsén múlik az élete, alig tudnak visszamenekülni a várba.

*** 602–605. sor:** Eger nem marad adós a válasszal! Miután a hírnökök és szolgák jelentik a hadnagyoknak a veszélyt, az egri katonák és gyalogosok – a kassai hadnagy vezetésével – a vár kapuit szélesre tárva, gyors lovaikon azonnal rárontanak a török előőrsökre.

*** 606–609. sor:**Szeptember tizedikén és tizenegyedikén megérkezik a főerő: Khadim Ali, a „budai herélt basa” tábort ver Maklárnál. Vecsernyekor (esti ima idején) már egy hatalmas, jól szervezett sereg áll készenlétben a falu mellett.

*** 610–617. sor:** Tinódi precízen felsorolja az Ali pasa alá tartozó legveszélyesebb török parancsnokokat és bégeket: a nándorfehérvári, szendrői béget, Mehmet hánt, Arszlán béget, Halom béget, Veli béget és a szegedi Musztafa béget. Hozzájuk csatlakozik Kamber és Dervis bég is. Sőt, a rettegett Ahmed pasa ("Amhát") főseregéből is átirányítanak egy brutális, 25 000 fős hadtestet Ali támogatására.

*** 618–625. sor:** Egerben a hősök készen állnak, de nem akarnak tétlenül várni a falak mögött. Egy bátor elit egység – Pető Gáspár, Zoltai István, Figedi János és Fekete István vezetésével – kirohan a várból egy gyors rajtaütésre ("kabdosni"). Mindössze néhány lovasuk van és kilencven ("tíz híján száz") gyalogos drabantjuk, de Bornemissza Gergely deák zseniális taktikai érzékkel csapdát állít: a fák és dombok mögött lesben állva lecsapnak a gyanútlan oszmánokra, és komoly veszteségeket okozva az első előkelő "főtörököket" is levágják.

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

*** Szent Mihál hónak:** Szeptembernek (Szent Mihály napja szeptember 29.).

*** Herélt basa:** Khadim Ali pasa gúnyneve vagy jelzője (a "Khadim" arabul szolgát vagy eunuchot jelent, mivel Ali heréltként futott be hatalmas karriert az oszmán közigazgatásban és hadseregben).

*** Vecsernyekor:** Az esti ájtatosság, ima idején (délután 4 és 6 óra között).

*** Kabdosni:** Kisebb csoportokban rajtaütni az ellenségen, meg-megcsipkedni a vonuló csapatokat, foglyokat ejteni.

*** Lesben állottanak:** Katonai csapdát állítottak, elrejtőztek a tereptárgyak mögött.

Érdekességek

*** A "Herélt Basa" és a 25 ezer török:** Sokan elfelejtik, hogy az egri ostrom nem egyetlen hadsereggel indult. Először a zseniális politikus és hadvezér, Ali budai pasa érkezett meg a Felvidéket biztosító bégekkel és egy Ahmed pasától kölcsönkapott 25 000 fős elitalakulattal (617. sor). Tinódi nem véletlenül nevezi heréltnek: ez a korabeli keresztény világban egyszerre volt sértés és a kegyetlen udvari intrikákban megedződött, kíméletlen ellenség elismerése.

*** Gergely deák első csapdája:** Bornemissza Gergely már az ostrom legelső napján megmutatta, miért ő a vár esze. Míg a törökök azt hitték, a magyarok ijedten bújnak meg a falak mögött, Gergely mindössze 90 drabanttal olyan tökéletes leshelyet szervezett Maklár és Eger között (624. sor), hogy a büszkén vonuló török tisztek egyenesen belesétáltak a csapdába. Ez a korai győzelem hatalmas morális lökést adott az egrieknek.

Történelmi háttér

A maklári síkság Eger kapuja volt. Aki ezt a területet uralta, az ellenőrizte a várba vezető utakat. Dobó István tudta, hogy a nyílt mezőn nincs esélye a hatalmas török lovassággal (szpáhik) szemben, ezért a strázsák elvesztése után azonnal visszarendelte a portyázókat. A 618–625. sorokban leírt "kirohanások" (kiütések) tipikus magyar végvári taktikát mutatnak: a cél nem a török sereg megállítása volt, hanem a zavarkeltés, a hírnökök elfogása, az információszerzés és az ellenség pszichológiai elbizonytalanítása még az igazi ostromgyűrű bezárulása előtt.

Kérdések

1. Történelem:

Miért volt kulcsfontosságú Eger védelme szempontjából, hogy Ali budai pasa serege mellett Ahmed pasa táborából is 25 000 katona vonult a vár alá, és mit jelentett a portyázás ("kabdosás") a végvári harcmodorban?

2. Irodalom:

Hogyan változik meg a szöveg hangulata és nyelvezete az előző részek monoton névsoraihoz képest? Milyen igékkel érzékelteti Tinódi a török hadsereg fenyegető mozgását és az egriek gyors reakcióját?

3. Kreativitás:

Képzeld el, hogy Bornemissza Gergely deák vagy, és a maklári út melletti bozótosban lapulsz a 90 drabantoddal, miközben hallod a török bégek közeledő lovasait. Írj le 3 mondatban egy halk, suttogó parancsot a legényeidnek közvetlenül a rajtaütés előtt!

Minta Válaszok:

1. Történelem:

A 25 000 fős erősítés megérkezése azt mutatja, hogy a szultáni vezetés Eger elfoglalását kulcsfontosságú, kiemelt stratégiai célnak tekintette a hadjárat sikeréhez. A végvári harcmodorban a „kabdosás” vagy portyázás pedig azért volt létfontosságú, mert a védők így még az ostromgyűrű bezáródása előtt értékes hadifoglyokat ejthettek, megzavarhatták az ellenség utánpótlását, és értékes információkat szerezhettek a török sereg pontos létszámáról és terveiről.

2. Irodalom:

A szöveg hangulata a statikus, ünnepélyes névsorolvasásból hirtelen átvált egy dinamikus, pattanásig feszült hadi krónikába. Tinódi olyan lendületes, mozgást és agressziót kifejező igékkel operál, mint az „indulását”, „felszáguldván”, „elragadván”, „szaladván”, „kiugrának”, „hullatának”, amelyek tökéletesen visszaadják a hirtelen kirobbanó összecsapások, a menekülés és a lesből való gyilkos csapások kaotikus, gyors ritmusát.

3**. Kreativitás:**

„Csönd legyen, egyetlen fegyver se csikorduljon, amíg a bég lova a fehér kőhöz nem ér!” – suttogta Gergely deák, miközben feszülten intett a puskásoknak. „A drabantok a szablyát markolják, a puskások pedig ne a lóra, hanem egyenesen a tisztek selyemkaftánjára célozzanak. Ha elhangzik a füttyöm, egyszerre csapunk le a porfelhőből, és Isten nevében senkit ne hagyjatok megfordulni!”